

עד מתי? משכי מלחמות, אופטימיות קוסמית ואיוולת בתכנון אסטרטגי

ב־200 השנים האחרונות התרחשו כ־141 עימותים שבכל אחד מהם נהרגו לפחות 500 אנשים הקשורים ללחימה. מספר זה ומשך הזמן הארוך מאפשרים לנו להסיק מסקנות ראשוניות על טבע המלחמה בעת המודרנית. חוסר ההלימה בין התכנון האסטרטגי בצה"ל ל"חרבות ברזל" והאופטימיות של תכנון זה צריכים להעלות שאלות, שנכון שיובילו לשינוי באופן שבו הוא נערך, בעומק ובמידת מושפעותו - בדרישות מקבלי החלטות בכירים

ממשלת ישראל ה-37. שלב המלחמה הארוכה הוא כמעט כולו באחריות המערכת המדינית. צילום: אבי אוחיון, לע"מ

תיתרגם גם להנחות לתכנון ולבניין בכוח - שעלולות להיות שגויות באותה המידה כמו ההנחות מלפני המלחמה. לפיכך, עלינו לבחון מה מנעד האורך המאפיין מלחמה מודרנית ולהתאים את ציפיותינו לא על פי אנקדוטות היסטוריות, אלא על פי תצפיות אמפיריות.

פרויקט Correlates of War עוסק במדידה ובסיווג מלחמות לפי חתכים שונים - אורכן, מספר המשתתפים בהן, קטלניותן וכדומה. הפרויקט אסף בסיס נתונים נרחב על כמעט 2,500 עימותים ומלחמות שהתרחשו בעולם מאז 1816 ועד 2014. מאמר זה יתבסס על ההגדרות המתודולוגיות ובסיס הנתונים של הפרויקט לפי גרסה 1.5.¹

מלחמה מוגדרת כ"עימות צבאי בין־מדינתי" שבו נהרגו מעל 1,000 אנשים הקשורים ללחימה (Combatants), לא כולל אזרחים, מאירועים הקשורים ללחימה, במשך שנה (במקרים שבהם מלחמה נמשכת מעל שנה - נדרש ממוצע של 1,000 הרוגים בשנה כדי לעמוד בהגדרה). הפרויקט כולל בתוכו מלחמות בין שחקנים מדינתיים וגם כאלה המערבות שחקנים לא מדינתיים. כיוון שהסכסוך בין ישראל לאויבותיה כלל

ב"דמיון המשותף" הנובע מתפיסת הביטחון הישראלי נתפסת המלחמה האידאולוגית כאירוע קצר - בן כמה ימים (בין שישה ל־21), שבהם כוחותינו מפליאים מכותיהם באויב ומביאים להכרעתו. ראייה זאת של המלחמה יונקת את השראתה מהתקופות (periodization) המקובלות של מלחמות בהיסטוריוגרפיה הישראלית - שמונה ימים במלחמת קדש, שישה ימים ב־67' ו־21 ימים במלחמת יום הכיפורים. הדמיון הישראלי נוטה להדחיק את מלחמת העצמאות, את כל תקופות הביניים (הלחימה אחרי הפסקת האש במלחמת יום הכיפורים), ואת המלחמות הארוכות בעצימות בינונית ונמוכה (מלחמת ההתשה, האנתפאדות, תקופת רצועת הביטחון) וכך, לאורך השנים, נוצרה ציפייה שלפיה מלחמה קצרה היא אפשרית. ציפייה זו היתרגמה להנחות לתכנון ולבניין הכוח. כיום נמצאת ישראל בעיצומה של מלחמה ארוכה, בסדר גודל אחר מזו שציפינו לנהל. ההלם מקריסת הקונספציה הקודמת - בשילוב עם מלחמות ארוכות שנערכו בשנים האחרונות (סוריה, אוקראינה) - עשוי להוביל לתפיסה הקיצונית שלפיה כל מלחמה בהכרח תהיה ארוכה ותימשך שנים. תפיסה זו

שמואל שמואל, ראש המכון למחקר צבאי
במרכז דדו

מספר ההרוגים).

בבחינה כוללת יותר, נראה שהעימות הקצר ביותר נמשך יום אחד בלבד (יום קרב קטלני בין צפון וייטנאם לדרום וייטנאם בנובמבר 1960), והארוך ביותר נמשך 4,182 יום (סדרת התקריות בין ישראל, חזבאללה וסוריה בין 1993 למלחמת לבנון השנייה, ב-2006). בין לבין, אורכו הממוצע של עימות צבאי עמד על כ-634 ימים, אורך העימות החציוני עמד על 295 ימים ואילו סטיית התקן עמדה על 828.3 ימים. כלומר - יש שונות רבה באורכי העימותים השונים.

למרות העובדה שאורך ממוצע של עימות עומד על כמעט שנתיים, אורך רוב העימותים למעשה קטן משנה. ואולם בד בבד יש מספר לא מבוטל של עימותים שאורכם רב. אם נסדר את אורך העימותים לפי חודשים³ נוציג זאת על גבי גרף יתקבל תרשים 3.

מכאן אפשר לראות שרובם הגדול של העימותים מאז 1816 נמשך עד שנה, ומספר העימותים שנמשכו זמן רב יותר יורד בהתמדה, עד למקרי קיצון בודדים שנמשכו שבע שנים ויותר. ואולם איך נראים העימותים בבסיס הנתונים שנמשכו עד שנתיים (כולל)? כבתרשים 5.

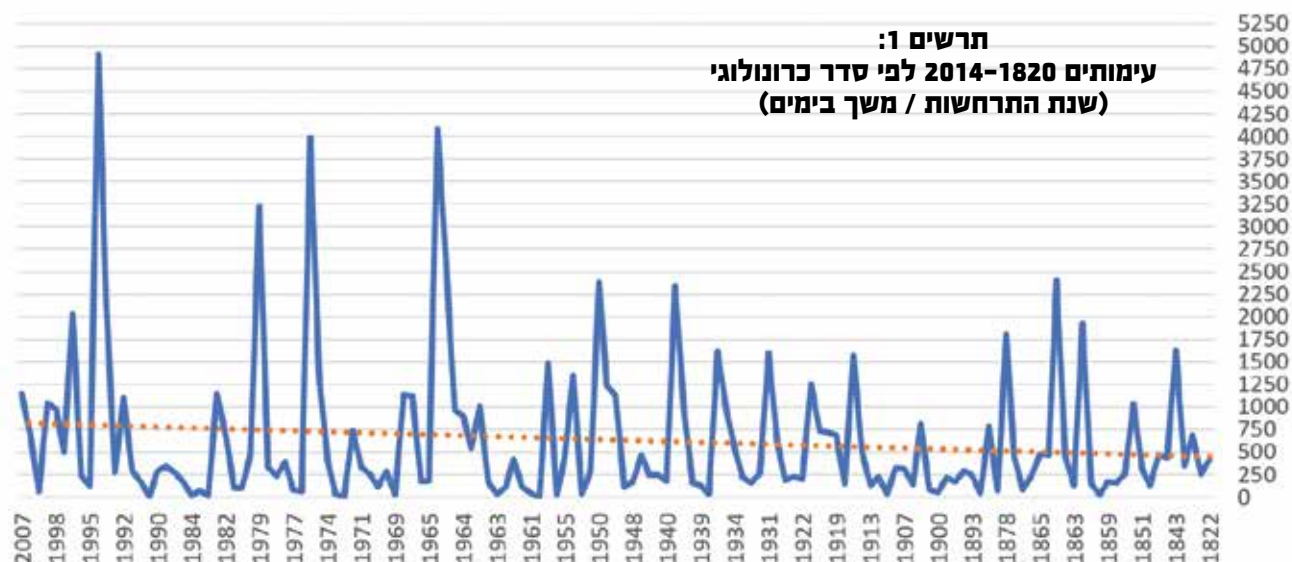
אפשר, למעשה, לחלק את העימותים שמשכם עד שנתיים לשתי קבוצות מובחנות - העימותים שמשכם עד שנה, והעימותים שמשכם בין שנה לשנתיים. המשך הממוצע של עימות שמסתיים בתוך שנה עומד על 161.8 יום, המשך החציוני עומד על 159 יום ואילו סטיית התקן היא 99.4 ימים. כך שבממוצע, משכו של עימות המסתיים בתוך שנה יעמוד על כ-22-23 שבועות (כחצי שנה). מנגד, אם העימות נמשך בין שנה לשנתיים, יעמוד משכו הממוצע על 519.7 יום, המשך החציוני יעמוד על 476 יום וסטיית התקן תהיה 107.8 ימים. כלומר, בין 16 ל-17 חודשים (קצת פחות משנה וחצי).

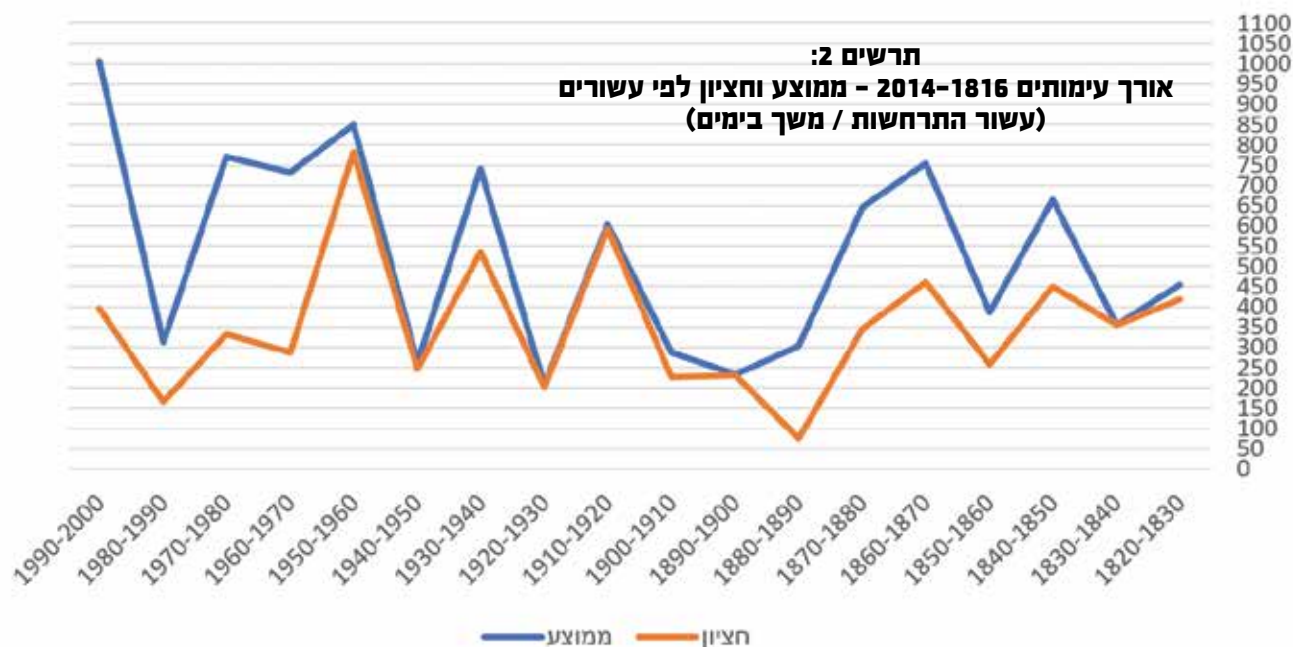
ואולם מה הנפקא מינה? ראשית, הניתוח הסטטיסטי לעיל חלקי. הבנה עמוקה של המגמות ההיסטוריות הנדונות במאמר מחייבת מחקר עומק. מחקר זה יצריך דיוק רב יותר של מסד הנתונים וגם בחינה פרטנית של כמה עימותים במדגם

מקרים רבים של עימותים מתחת לסף המלחמה ושמלחמות שבהן ישראל מעורבת נוטות להיות קטלניות פחות מאשר עימותים אחרים בעולם, לצורך מאמר זה נכללו בחישובים כלל העימותים שבהם נהרגו מעל 500 אנשים הקשורים ללחימה ושרמת העימות שלהם הייתה לכל הפחות "הפעלת כוח".

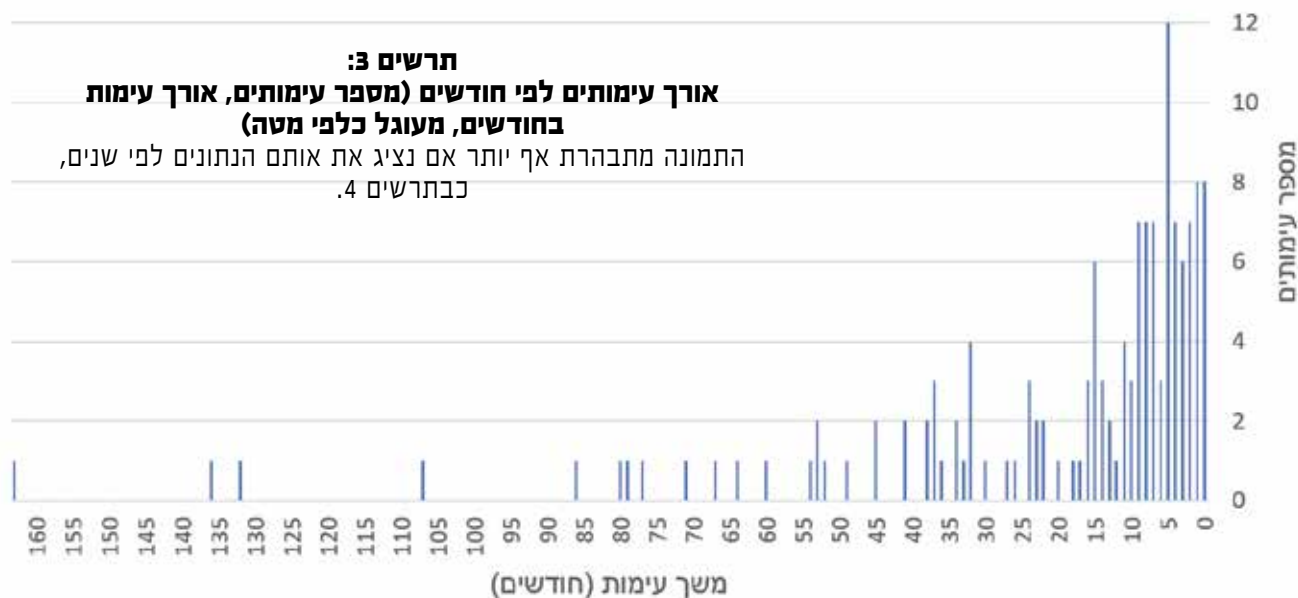
מה מספרים לנו הנתונים

מסד הנתונים המלא כולל 2,436 עימותים.² מתוכם, לפי הקטגוריות שלעיל, נבחרו 141. אם נסדר את כל העימותים הללו על גרף בסדר כרונולוגי, תתקבל התמונה כבתרשים 1. מתרשימים 1-2 עולה כי למרות מגמת עלייה מתונה (המוצגת בקו הכתום המקווקו בתרשים 1), אורך העימותים אינו מתכנס למגמה היסטורית מסוימת. על פניו, לא נראה שההתקדמות הטכנולוגית או השינויים החברתיים ב-200 השנים האחרונות השפיעו באופן ממשי על אורך מלחמות, והן עדיין נוטות לשונות רבה - יש מלחמות ארוכות, יש מלחמות קצרות ויש - עדיין - מלחמות ארוכות באופן קיצוני. בתקופות מסוימות - אמצע-סוף המאה ה-19 ואמצע-סוף המאה ה-20 - אפשר לראות שהפער בין אורך המלחמה החציוני לזה הממוצע גדל. דבר זה עשוי לרמוז על כמה מלחמות ארוכות באופן מיוחד שהתרחשו בתקופות אלה. ואולם התנודות התכופות והקיצוניות בשני המדדים מצביעות על כך שקשה לקבוע כי אורכי מלחמות הושפעו משינויים טכנולוגיים, חברתיים, ארגוניים, דמוגרפיים וכדומה שהתרחשו במהלך השנים - אף שאלה היו כבירים והשפיעו על אי-ספור תחומים בחברה ובמלחמה (לדוגמה -

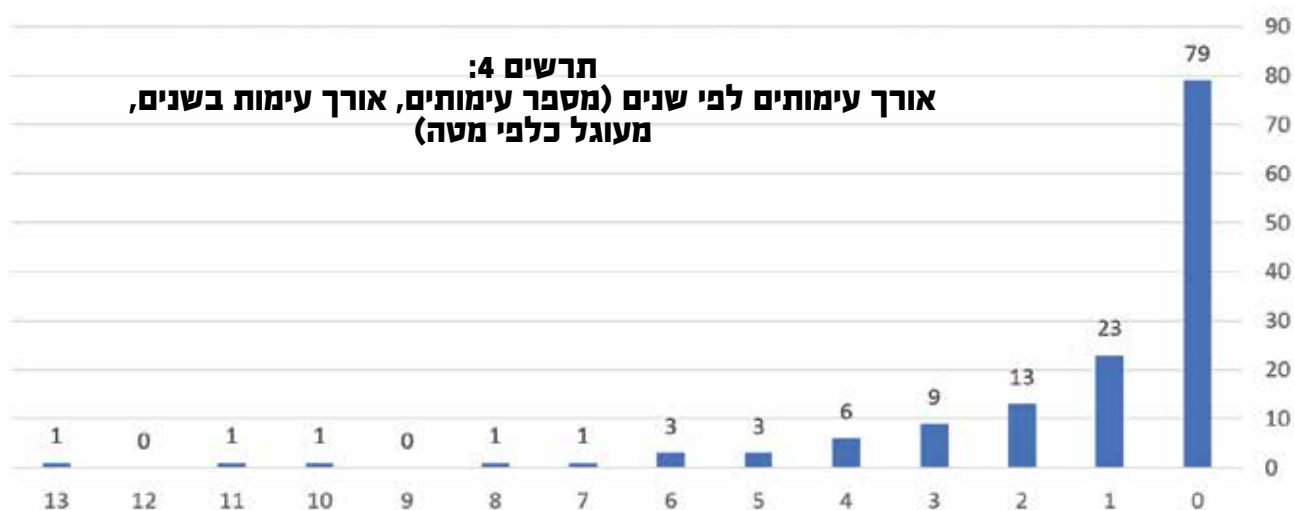
תרשים 3:
אורך עימותים לפי חודשים (מספר עימותים, אורך עימות בחודשים, מעוגל כלפי מטה)
התמונה מתבהרת אך יותר אם נציג את אותם הנתונים לפי שנים, כבתרשים 4.

שהובאו לעיל אפשר להפיק כמה תובנות על אופי המלחמה המודרנית מחד גיסא, ועל התכנון האסטרטגי של צה"ל מאידך גיסא. מאז האביב הערבי - וביתר שאת מאז המלחמה באוקראינה - נזכרנו שמלחמות ארוכות לא פסו מהעולם וכי מדינות מודרניות מסוגלות להמשיך להילחם אפילו שנים רבות - במיוחד אם מעורבות במלחמה מדינות נוספות. עם זאת, ניכר שאל לנו להיגרר לתפיסה שלפיה כל מלחמה תימשך "לנצח", כיוון שרוב העימותים הצבאיים ב-200 השנים האחרונות הסתיימו בתוך שנה אחת (56%), ורובם המוחלט

כדי לנסות להבין את הסיבות לתופעות שנצפו. לכן, יש לקחת את הדיון שלהלן כנקודת התחלה ולא נקודת סיום. שנית, הנתונים מספקים פרספקטיבה, אך לא יכולת ניבוי. המטרה היא בראש ובראשונה להבין גורמים משותפים רחבים למלחמות (או, במילים אחרות - מהו "טבע המלחמה"), ולא בהכרח לנבא באופן מדויק התרחשויות בה. העובדה שרוב המלחמות קצרות משנתיים לא מונעת ממלחמה עתידית כלשהי להימשך שנים רבות. לאחר שתי אזהרות אלה, אפשר לומר שמהמספרים והגרפים

תרשים 4:
אורך עימותים לפי שנים (מספר עימותים, אורך עימות בשנים, מעוגל כלפי מטה)

תרשים 5:
מספר העימותים הצבאיים שנמשכו עד שנתיים (מספר עימותים, משך העימות בשנים, מעוגל כלפי מטה)

להימשכות העימות עד כדי שנה. חצי השנה הנוספת היא שול ביטחון שיש לקחת בבניין הכוח הצבאי. נוסף על כך, מכיוון שמלחמה יכולה להימשך כמה שנים, על המערכת המדינית להיערך לניהול מלחמה שמשכה מעל שנה. הסיכוי לעימות עצים שמשכו מעל שלוש שנים קטן (כ-18.55%) ויורד בחדות ככל שמשך המלחמה ארוך יותר, והכנות לעימות ממושך יותר אפשר לערוך גם תוך כדי האירועים עצמם. מכאן, שאפשר להתמקד ברמה המדינית בהכנת המשק למלחמה שמשכה עד שלוש שנים.

המערכת הצבאית צריכה לתכנן את הפעלת הכוח כך שיביא להכרעת האויב בתוך פרק זמן של עד שישה חודשים ואת בניין הכוח כך שיאפשר עימות עצים של עד שנה, תוך כדי בניית האפשרות להמשך העימות מעבר לכך תוך כדי העימות. המדינה צריכה להכין את המשק למצב שיאפשר ניהול עימות עצים של עד שלוש שנים, מתוכן כשנה על סמך היכולות הקיימות ועוד שנתיים על סמך יכולות שייבנו תוך כדי העימות. כדי לדמיין את בניין הכוח הנדרש נחלק את

(72%) בתוך שנתיים. מדוע? מלחמה היא בסופו של דבר ניסיון לשבור את כוח רצונו של האויב להילחם ולכפות עליו את רצונו. על פניו, נראה שאם כוח רצונו של האויב אינו מוכרע בתוך חודשים מספר, הוא מתרגל למלחמה ומתארגן לחיות ולהתנהל בתוכה. שרשרת האספקה משתנת, המשק מגויס, אנשים מתרגלים והמלחמה נמשכת. ואולם גם לכך יש גבול, ורבים נשברים בפועל בתוך שנתיים. בשלב זה, העימות מגיע להפסקה בהסדר או דו"ח לאיטו, לממדים שבהם החברה והמדינה יכולים לעמוד. סברה זו מחייבת הוכחה החורגת מתחומי מאמר זה, אך יש לה משמעויות לתכנון בניין הכוח והפעלתו.

בשונה מהמקובל לחשוב, בהינתן מצב העימותים בעולם כיום והימשכות מלחמת "חרבות ברזל", יש אפשרות לנהל מלחמה קצרה. מלחמה זו אולי לא תימשך שישה ימים, אך בהינתן בניין כוח נכון, הגעה לסיום עימות תוך שישה חודשים אינה יעד בלתי ריאלי או אף אופטימי יתר על המידה - אדרבה, זהו יעד סביר לתכנון הפעלת הכוח. עם זאת, כיוון שחצי שנה היא החציון של החציון של משכי העימותים, יש סיכוי סביר

לוחמי יחידת אגוז בסמטאות ח'אן ינוס. כיצד קרה ששום גורם לא הטיל ספק בכך שצה"ל יוכל לנהל מלחמת בוק שכמותה כמעט לא היו בהיסטוריה? צילום: דו"ץ

את עצימות הלחימה ואת סדרי הכוחות המעורבים, כך שיהלמו את קצב בניין הכוח תוך כדי לחימה ויביאו לצמצום השחיקה נטו לממדים שבהם אפשר לעמוד לכמה חודשים נוספים - עד שנה.

בשלב זה, אם כן, חלק ניכר מסד"כ המילואים ישוחרר ויופעל שוב לסירוגין, יוכנסו ללחימה כוחות סדירים שהכשרותיהם קוצרו ותשרור משמעת רבה יותר בהפעלת אש וכוחות מתמרנים. בניין הכוח הצבאי יידרש להתארגן לקראת מצב של "חירום קבוע" - כלומר הקמה מחדש של מסגרות ההכשרה, המשך הגיוס לצבא והכשרה סדורה של כוחות סדירים חדשים (גם אם בלו"ז מקוצר), הסבה של אנשי מילואים לתפקידים חדשים לפי הצורך, רכש קבוע של תחמושת ואמל"ח ושינויים מדוידים בבניין הכוח, בהתאם ללקחים הראשוניים מהלחימה. בו בזמן, המדינה צריכה לגייס את המשק ואת האמצעים הלאומיים בהכנה למלחמה שתימשך שנה ומעלה - על ידי הפעלת כלים דיפלומטיים לרכש אמל"ח ותחמושת, הסדרת יחסי המעסיקים ואנשי המילואים, כך שיתאפשר שירות מילואים ממושך ללא פגיעה מהותית במי מהצדדים, חתימת חוזים מתאימים עם התעשיות הביטחוניות והסדרת מלאי חומרי הגלם וכדומה. הפעלת הכוח צריכה להיות בהתאם לקצב בניין הכוח תוך כדי מלחמה. על אף עצימותו המופחתת של שלב זה, לא מדובר בהפוגה. הפעלת הכוח צריכה לעבור מהלם ושחיקת מרכזי כובד לשחיקה הדרגתית של הגורמים המאפשרים את המשך הלחימה של האויב - מלאים, יכולות בניין כוח, יכולות לאומיות מאפשרות - בד בבד עם המשך שחיקת כוחות האויב בחזית. אפשר שבשלב זה מגמת המאזן הצבאי לא תהיה ניטרלית ושעל פני השלב ישחקו יכולותיו מהר יותר מכפי שנוכל לחדשן, אך הקצב יהיה נמוך מספיק על מנת שלא יגביל את הפעלת הכוח באופן מהותי. שלב זה צריך להתאפשר כפועל יוצא של הכנת המערכת הצבאית

המלחמה לשלושה שלבים:

השלב המיידי. פתיחת המלחמה עד חודשיים לפריצתה: על המערכת הצבאית לתכנן מלאים שיספיקו לניהול לחימה בעצימות גבוהה ובגיוס מלא של בין חודש לחודשיים. ההנחה צריכה להיות שבשלב זה יופעל כל הכוח הצבאי, בלחימה עצימה - דבר שיביא לצריכה רבה של מלאים ולשחיקת כוחות ואמל"ח. כוח האדם צריך להיות מאורגן להפעלה מיידי (הכוח הסדיר) ולגיוס מהיר ומלא למשך תקופה זו. בד בבד, יש להתארגן לקראת ניצול מרבי של כל כוח האדם במערכת, לדוגמה: באמצעות הפסקת גיוס החובה, קיצור הכשרות והפעלת סגלים ללחימה. הפעלת הכוח צריכה לכוון לשבירה מהירה של רצון האויב באמצעות הלם ושחיקה קשה - אך תוך מתן תשומת לב ליכולת להמשיך לפעול גם לאחר סיום תקופה זו. תוך כדי השלב המיידי, המערכת צריכה לייצר את היכולת להמשיך להילחם במשך חודשים נוספים באמצעות רכש מהיר, החזרה לכשירות של כלים שנפגעו והכנת אמל"ח הנמצא במאגרים אסטרטגיים. שלב זה הוא פועל יוצא של הכנת המערכת הצבאית למלחמה. הוא אמור להביא להכרעת האויב בזמן קצר (של שבועות, לא ימים), אך בד בבד לאפשר לצבא להמשיך בלחימה אם לא נשבר כוח רצונו של האויב. כיוון שאיננו יודעים מה היקף כוח רצונו של האויב והיכן נקודת השבירה, יש להתחיל בהכנות לשלב הבא החל מפרוץ העימות. הנחת העבודה צריכה להיות שכל מלחמה תימשך חודשים מספר - אך מוטב לקצרה לכמה שבועות.

שלב העצימות הפוחתת. חודשיים לאחר פריצת המלחמה עד כחצי שנה לאחר פריצתה: על אף מאמצי בניין הכוח שנערכו בשלב המיידי, היקפי בניין הכוח ושיקומו לא יתאימו להיקפי השחיקה של לחימה בסד"כים של כלל הצבא ובעצימות גבוהה. עם זאת, לאחר החודשיים הראשונים למלחמה, הפעלת הכוח אמורה להביא למצב שבו אפשר יהיה לצמצם

מראש והוא אמור לאפשר זמן למערכת המדינתית להתארגן למלחמה הארוכה.

שלב המלחמה הארוכה. חצי שנה לאחר פרוץ המלחמה, עד שלוש שנים: מאמצי המדינה והצבא לאחר ששת חודשי המלחמה הראשונים צריכים לאזן בין השחיקה ובין בניין הכוח ולהביא למאזן חיובי, שיאפשר מחד גיסא יציאה למאמצים התקפיים מרוכזים בזמנים ובמרחבים מוגדרים, לשם הגברת הלחץ על האויב, ומאידך גיסא יאפשר יתירות לשם התמודדות עם התקפות מחודשות של האויב. המדינה והמערכת הצבאית צריכות להיות מסוגלות להתמיד במאמץ זה שנים אחדות - שלוש ואף ארבע, תוך גיוס משאבים לאומיים על חשבון העתיד (הגדלת חוב לאומי, יצירת סביבה דיפלומטית מאפשרת, שמירה על הלכידות החברתית וכדומה). הרציונל של שלב זה הוא להתיש את האויב בלי להתיש את כוחותינו ואת הציבור הישראלי. גם שלב זה אינו הפוגה. המלחמה עדיין נמשכת, מילואים מגויסים לסירוגין, ונערכים גם מבצעים רחבי היקף. אם המדינה ערכה את מאמציה כראוי, הציבור מורגל למצב המלחמה ומוכן להמשיך לשלם מחירים בדם ובדמים יותר מבשגרה. הסביבה הדיפלומטית מאפשרת את המשך אי הסדר והצבא מצליח לבנות כוח חדש (במלאים, באמל"ח ובכוח אדם) מהר יותר משיעורי השחיקה. ואולם אף על פי כן, בכל הפעלת כוח בשלב זה יש לבחון היטב את מאזן יכולותינו ולהפעילו כך שיגדיל עד כמה שאפשר את הלחץ על האויב ויקטין עד כמה שאפשר את המחיר שאנו משלמים. שלב זה כמעט כולו באחריות המערכת המדינתית, וצריך להתאפשר כפועל יוצא ממאמצי המדינה בשלב העצימות הפוחתת.

אצבעותיו של טרומפלדור. זוהי אינה הנחת תכנון ריאלי. היא אפילו אינה אופטימית. היא פשוט לא מציאותית. למרות זאת, קצינים זוטרים בגופי התכנון של צה"ל כתבו זאת על גבי מצגות ובמסמכי תרחיש הייחוס ואלה אושרו בנוהל סדור ותקין - עד הרמטכ"ל, כולל. כיצד קרה המקרה ששום גורם לא קם והטיל ספק בכך שצה"ל יוכל לנהל מלחמת בזק שכמותה כמעט לא היו בהיסטוריה (קל וחומר שתיים - ברצף)? אנו שומעים רבות על הכשל המודיעיני, על הקונספציה ועל ההתרעה - אך מה בדבר הקונספציה של בניין הכוח? היכן התחקירים הנוקבים על עיוורון התכנון האסטרטגי של הרמטכ"ל?

התשובה מורכבת משני גורמים. הראשון הוא שהתכנון האסטרטגי נעשה כעבודת מטה, ללא מחקר תאורטי תומך וללא תשתית ידע מקיפה. הגורם השני הוא שאין שום גוף בקרה בעל שיניים על תהליך זה. התוצאה היא שהתכנון למעשה מתאים את התוצאה לדרישות מקבלי החלטות הבכירים. כשהכתוב במצגת פוגש במציאות, ההשלכות עגומות ומתוארות לאחר מעשה באמצעות וריאציות רבות של השורש שב"ר.

התכנון האסטרטגי בצה"ל - שאושר בידי שורה ארוכה של רמטכ"לים - פשט רגל במשך תקופה ארוכה והתוצאות טופחות על פנינו מאז 7 באוקטובר. עלינו לבחון את סיבות השורש לכך ולמצוא דרכים לתקן זאת. בין הפתרונות אפשר לכלול שיפור תשתיות מחקר התשתית בצה"ל והקמת שורה שלמה של מנגנוני בקרה ותכנון אסטרטגי מתחרים בגופי ממשלה אחרים. התכנון האסטרטגי בצה"ל צריך שיאותגר - בדיוק כמו הערכת המודיעין.

סיכום ומסקנות

ב-200 השנים האחרונות התרחשו כ-141 עימותים שבכל אחד מהם נהרגו לפחות 500 אנשים הקשורים לחימה. מספר זה ומשך הזמן הארוך מאפשרים לנו להסיק מסקנות ראשוניות על טבע המלחמה בעת המודרנית. במאמר זה דנו בסוגיית אורך העימות. בשונה מנושאים אחרים כגון עלויות העימות (בדם ודמים) - אי אפשר להסיק כי שינויים טכנולוגיים או חברתיים השפיעו על משך המלחמה. נראה שכל מלחמה היא אירוע ייחודי, ומשכה - כלומר, משך הזמן שבו נדרש לשבור את כוח הרצון של אחד הצדדים הלוחמים או יותר - משתנה מאירוע אחד למשנהו.

עם זאת, אפשר לראות שרוב העימותים הצבאיים נמשכים פחות משנה ורובם המוחלט פחות משנתיים. מתוך העימותים הנמשכים עד שנה, רובם נמשכים עד חצי שנה. מאפיין זה מאפשר לקבוע יעדי תכנון להפעלת הכוח ולבניין ברמה הצבאית והלאומית - תכנון למלחמה שמשכה עד חצי שנה, תוך בניית יכולת לנהל מלחמה למשך עד שנה, כל זאת תוך בניית יכולת מדינתית להמשיך את המלחמה שנתיים-שלוש. חוסר ההלימה בין מאפיינים אלה של המלחמה (שהיו זמינים לכל דיכפין שרצה לבחון זאת גם לפני המלחמה) ובין התכנון האסטרטגי בצה"ל והאופטימיות של תכנון זה צריכים להעלות שאלות בנוגע לתהליך. שאלות אלה נכון שיובילו לשינוי באופן שבו הוא נערך, בעומק ובמידת מושפעתו - בדרישות מקבלי החלטות בכירים.

עד מלחמת "חרבות ברזל", צה"ל התכונן למערכה עצימה בצפון שמשכה שבועות ספורים. מבט מהיר בנתונים יגלה שלמעשה התכוננו במשך שנים למלחמה בלבנון שתהיה קצרה מיותר מ-90% מהעימותים ב-200 השנים האחרונות. בעזה התכוננו למלחמת בזק שכמותה בהיסטוריה אפשר למנות על אצבעותיו של טרומפלדור. זוהי אינה הנחת תכנון ריאלי. היא אפילו אינה אופטימית. היא פשוט לא מציאותית

המלחמה הארוכה, כפי שאפשר לראות, בנויה לא כחלק אחד עצים וקצר שאחריו הפסקת אש, אלא היא סדרת מערכות המורכבות ממבצעים. כל מבצע הוא תקופת לחימה עצימה מוגדרת בזמן ובמרחב, ואחריו יש ירידה בעצימות הלחימה ובנייה מחדש של הכוח. כך מתאפשר לצבא ולמדינה משך הזמן הנדרש על מנת להניע לפעולה את המערכות המורכבות והמסורבלות הנדרשות לקיום המלחמה מחד גיסא, ומאידך גיסא - לעמוד למשך זמן בקצבי השחיקה של המלחמה - הגבוהים בכל מקרה (גם בהיתן פעולה מיטבית) מקצב בניין הכוח.

אין זה סוד שצה"ל לא נבנה בהתאם להיגיון זה. למעשה, עד מלחמת "חרבות ברזל", צה"ל התכונן למערכה עצימה בצפון שמשכה שבועות ספורים. מבט מהיר בנתונים יגלה שלמעשה התכוננו במשך שנים למלחמה בלבנון שתהיה קצרה מיותר מ-90% מהעימותים ב-200 השנים האחרונות. בעזה התכוננו למלחמת בזק שכמותה בהיסטוריה אפשר למנות על

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

- CORRELATESOFWAR.ORG/WP-CONTENT/UPLOADS/ NON-STATEWARS_CODEBOOK.PDF ; "DISPUTE CODING MANUAL", <https://correlatesofwar.org/data-sets/mids/> ; MEREDITH REID SARKEES, "THE COW TYPOLOGY OF WAR: DEFINING AND CATEGORIZING WARS (VERSION 4 OF THE DATA)", <https://correlatesofwar.org/wp-content/uploads/COW-WEBSITE-TYPELOGY-OF-WAR.PDF>
- MILITARIZED INTERSTATE DISPUTE v. 5.0, <https://correlatesofwar.org/data-sets/mids/> 2
- מעגול כלפי מטה 3
- דוח על הקצונה ותפקודה במלחמה ממושכת (עמ' 34)**
- <https://bit.ly/4GpSL6G> לדוח המקורי ראו: 1
- טוכמן, ב' (1983). מצעד האיוולת. מעריב, עמ' 370 2
- למחקר נבחרו קצינים מפו"ם ומבית הספר להנדסה, לתותחנים, לחי"ר ולשריון. הקצינים שנבחרו דורגו כולם בחוות הדעת של מפקדיהם מעל הממוצע. ראה: דוח וסטמורלנד, ע' 8 3
- שם, ע' 12 4
- את התרבות הארגונית והפיקודית הקלוקלת של מלחמת וייטנאם תיארו החוקרים ריצ'רד גבריאלי ופול סאווא בספר משבר בפיקוד (יצא לאור ב-1978, ואז תורגם לעברית ויצא בהוצאת "מערכות" ב-1981), והיה בעל השפעה רחבה על הצבא האמריקני 5
- את המחקר כתבו וערכו שני קצינים בדרגה המקבילה לדרגת סא"ל – מייק מלון ווולטר אולמה. הדוח הוצג לווסטמורלנד ולקציני מטהו בפנטגון ביולי 1970 6
- דוח וסטמורלנד, ע' 38 7
- שם, ע' 32 8
- ZDEB, J.M. (2004). RESTORING THE SHIELD: WESTMORLAND AND THE RECOVERY OF MILITARY PROFESSIONALISM, P. 66 9
- IBID, P. 97 10
- הסיוע המנהלתי בעימות המוגבל האיסימטרי - תובנות בראי "חרבות ברזל" (עמ' 36)**
- זיו, א', טל, ח' ושניידרמן, ח' (2010). הלוגיסטיקה בעימות המוגבל (הא-סימטרי). הוצאת מוסד ביאליק ואוניברסיטת בן גוריון 1
- "חלקי חילוף אוזלים, טנקים חסרים בפגזים": דיווח – צה"ל רוצה הפסקת אש בעזה (2 ביולי, 2024). YNET 2
- אמיר בוחבוט, א' (2024, 11 במאי). לחלץ דחפור תחת אש ממנהרה שקרסה בעזה: "פועלים בפיר – ושני מחבלים עומדים מולך". וואלה 3
- הילה גר, כפי שפורסם ב-6.11.2024 באתר צה"ל (אתר צה"ל) / www.idf.il 4
- יואב זיתון, י' (2024, 11 באפריל). צה"ל הדהים את נאט"ו: שיא עולמי בהצלת פצועים – "הסוד הרפואי" נחשף. YNET 5
- כפי שפורסם ב-6.7.24 ע"י UNOSAT באתר משרד האו"ם לעניינים הומניטריים <https://www.ochaopt.org/> 6
- זיתון, י', חלבי, ע', פוקס, נ' ואייכנר, א' (2024, 16 במאי). חיבור המזח הצף לעזה הושלם. תיעוד: ספינות סיוע מתקרבות לרצועה. YNET 7
- גרינווד, ח', (2024, 21 במרץ) "היום שאחרי" כבר כאן: כך צה"ל קובע עובדות בשטח הרצועה, ישראל היום 8
- שם 9
- זיתון, י' (2023, 11 בדצמבר). לראשונה במלחמה: מטוס סופר הרקולס הצניח אספקה ללוחמים בעזה. YNET 10
- אייכנר, א' (2024, 19 באוקטובר) זו החברה האמריקנית שצפויה לאבטח את הסיוע לעזה – וכך נראית התוכנית שלה. YNET 11
- WARFARE. OXFORD UNIVERSITY PRESS
- IBID 15
- אג"ס-תורה"ד (תשל"ד, 1974). לחמת שטח בנוי. המילה "לחמה" במקום "לוחמה" הופיעה במקור 16
- שם 17
- CENTER FOR STRATEGY AND TECHNOLOGY AIR WAR COLLAGE. (MAY 2000). DEEPLY BURIED FACILITIES: IMPLICATIONS FOR MILITARY OPERATIONS, OCCASIONAL PAPER No.14 18
- מיכלסון, ב' (ספטמבר 2007). מחילות קו-צ'י ו"שמורות הטבע" של הווייטקונג. מערכות 414, עמ' 49–45 19
- GRAU, L.W. (NOVEMBER 1998). UNDERGROUND COMBAT: STEREOPHONIC BLASTING, TUNNEL RATS AND THE SOVIET-AFGHAN WAR. FOREIGN MILITARY STUDIES OFFICE 20
- ATP 3-21.51 (NOVEMBER 2019). SUBTERRANEAN OPERATIONS, HEADQUARTERS DEPARTMENT OF THE ARMY 21
- פלג, ד' ואורטל, ע' (אוקטובר 2019). "זה הקטן גדול יהיה" – איום המנהרות והתוון התת-קרקעי כמקרה בוחן. בין הקטבים 22–23
- שפיר, י"ש ופרל, ג' (2014). לוחמה תת-קרקעית: אתגר ישן-חדש. בתוך: ענת קורץ ושלמה ברום (עורכים). "צוק איתן" – השלכות ולקחים. המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) 23
- כינוי לגדר המפרידה בין שטח רצ"ע לשטח ישראל 24
- סג, א' (אפריל 2016). תת-קרקע הממד השישי בצה"ל. עבודה שנתית, המכללה לביטחון לאומי 25
- חיות, צבא ההיי-טק וצבא הפרשים – כיצד ישראל ויתרה על צבא היבשה, מערכות ומוזן 26
- שם 27
- זיתון י' (2018, 26 ביוני). פרס ביטחון ישראל לפרויקט גילוי המנהרות: "כמעט מדע בדיוני". YNET 28
- זיתון, י' (2019, 13 בינואר). מבצע מגן צפוני הושלם: הוסר איום המנהרות מלבנון. YNET 29
- קובוביץ, י' (2021, 7 בדצמבר). 65 ק"מ, לכל אורך הגבול: הושלמה הקמת המכשול סביב רצועת עזה. הארץ 30
- בנג'ו, י' (2023). המתודולוגיה הנחבאת של תיאוריית המלחמה הכללית. מערכות ומוזן 31
- שם, עמ' 43 32
- ניתוח קרב**
- מה ניתן ללמוד מקרב מחנה "פגה" (עמ' 24)**
- מז"י (תשע"ב, 2012). מבצעי כוחות היבשה, כך שלישי, מבצעים הגנתיים – הגנה, השהייה, נסיגה ומארב. עמ' 20 1
- וולסטטר, ר' (2023). פרל הארבור – התרעה והחלטה. משרד הביטחון, מערכות ומוזן 2
- מבוסס על פקודות ההגנה במרחב אוגדת עזה טרם מתקפת חמאס ב-7 באוקטובר 2023 3
- המרחב שבין גדר "שעון חול" לגדר "הוברס" 4
- עד מתי? משכי מלחמות, אופטימיות קוסמית ואיוולת בתכנון אסטרטגי (עמ' 28)**
- PALMER, GLENN, ET. AL., "THE MID5 DATASET, 2011-2014: PROCEDURES, CODING RULES, AND DESCRIPTION." CONFLICT MANAGEMENT AND PEACE SCIENCE, 2020, 39(4): 470-482, 1
- בסיסי הנתונים נמצאים ב: <https://correlatesofwar.org/data-sets/mids/>
- המתודולוגיה של הפרויקט מורכבת ודיון בה חורג ממאמר זה. למעוניינים להעמיק: MEREDITH REID SARKEES, "NON-STATE WARS (VERSION 4.0): DEFINITIONS AND VARIABLES", <https://>